

Sygn. akt VIA Ca 463/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 sierpnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA– Małgorzata Manowska

Sędzia SA– Małgorzata Kuracka (spr.)

Sędzia SA– Ksenia Sobolewska – Filcek

Protokolant– sekr. sąd. Agnieszka Janik

po rozpoznaniu w dniu 30 sierpnia 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) w P.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 5 stycznia 2012 r., sygn. akt XVII AmC 2473/10

I zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że nadaje mu brzmienie:

1) powództwo oddala;

2) zasądza od (...) w P. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów procesu;

II zasądza od (...) w P. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwotę 870 zł (osiemset siedemdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

VI A CA 463/12 Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 5 stycznia 2012 roku, wydanym w sprawie z powództwa (...) w P. przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K. o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał pozwanej wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: „Wstąpienie do umowy na miejsce Kupującego innych osób jest dopuszczalne po uprzedniej zapłacie przez Kupującego na rzecz Spółki kary umownej w wysokości 3 % ceny netto określonej w pkt. 3.1.”, nie obciążył pozwanej kosztami procesu na rzecz powoda; przejął na rachunek Skarbu Państwa kwotę 600 (sześćset) złotych tytułem opłaty od pozwu, od której uiszczenia powód był zwolniony z mocy prawa; zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanej. Natomiast uprzednio wydanym na rozprawie w dniu 30 grudnia 2011 r. postanowieniem Sąd ten odmówił odrzucenia pozwu.

Rozstrzygnięcie Sądu zapadło na podstawie następujących ustaleń i rozważań.

Pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. prowadzi działalność gospodarczą obejmującą m.in. wykonywanie robót budowlanych, w tym budowę i sprzedaż lokali mieszkalnych w budynkach wielorodzinnych na terenie K., W. i P.. Zawierając umowy w zakresie swojej działalności, pozwana do dnia 25 maja 2010 r. posługiwała się m.in. wzorcem umownym o nazwie „Przedwstępna umowa ustanowienia odrębnej własności lokalu i przedwstępna umowa sprzedaży lokalu” dla inwestycji (...) we W. (Sąd przywołał jako postawę ustalenia decyzję Prezesa UOKiK Nr (...) z dnia 19 lipca 2010 r. k. 9 akt). Wzorzec ten zawiera w pkt 8.2 zakwestionowane przez powoda postanowienie o następującej treści: **„Wstąpienie do umowy na miejsce Kupującego innych osób jest dopuszczalne po uprzedniej zapłacie przez Kupującego na rzecz Spółki kary umownej w wysokości 3 % ceny netto określonej w pkt. 3.1.”** (Sąd przywołał jako podstawę ustalenia w/w decyzję Prezesa UOKiK Nr (...) z dnia 19 lipca 2010).

Na wstępie rozważań prawnych Sąd zauważył, że zgłoszony przez pozwanego wniosek o odrzucenie pozwu jest bezpodstawny. Sprawa niniejsza- wytoczona przez organizację społeczną działającą na rzecz konsumentów, dotyczy uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Podstawą prawną wytoczenia powództwa jest art. 3851 i następne k.c. Sprawa z odwołania (...) sp.z o.o. w K. od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jest sprawą z zakresu ochrony konsumentów i jej podstawę prawną stanowią przepisy ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Brak tożsamości stron i podstawy prawnej obu powództw wyklucza możliwość odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Niezasadny był również zdaniem Sądu, zarzut braku legitymacji powoda do wytoczenia powództwa. Przepis art. 47938 k.p.c. wymienia wprost, jako podmiot legitymowany, organizację społeczną, do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów. Jednym z przedmiotów działalności powodowego (...) jest ochrona interesów konsumentów. Spełnia ono więc wymóg określony w w/w przepisie, stąd jest uprawniony do wniesienia przedmiotowego pozwu.

Odnosząc się do zarzutu przekroczenia przez powoda terminu do wytoczenia powództwa, określonego w art. 47939 k.p.c. Sąd stwierdził, że zgodnie z art. 6 k.c. to na pozwanym spoczywał ciężar dowodu, że od zaniechania przez niego stosowania wzorca upłynęło więcej niż 6 miesięcy, w chwili wniesienia pozwu. Jak wynika z uzasadnienia decyzji, dołączonej do pozwu, w trakcie postępowania przed Prezesem UOKiK, spółka (...) przedstawiła nowy, zmieniony wzorzec umowy oraz kopię umowy zawartej z konsumentem w dniu 15 maja 2009r. z wykorzystaniem nowego wzorca umowy. Jednocześnie w sentencji decyzji Prezes UOKiK stwierdził zaniechanie stosowania praktyki, polegającej na stosowaniu we wzorcu umowy postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (w tym postanowienia, będącego przedmiotem niniejszej sprawy) z dniem 25 maja 2010r. W takiej sytuacji, dla wykazania swoich twierdzeń, pozwany winien przedstawić stosowne dowody, które wykazałyby zaniechanie stosowania kwestionowanego postanowienia z dniem 15 maja 2009r. lub w innej dacie, ale wcześniej niż 6 miesięcy przed wniesieniem pozwu. Pozwany takich dowodów nie przedstawił. Dołączona do odpowiedzi na pozew umowa przedwstępna datowana 15 kwietnia 2010r. nie wykazuje tej okoliczności, w sytuacji, gdy pozew został wniesiony w dniu 30 sierpnia 2010r.

Przechodząc do rozważań dotyczących abuzywności przedmiotowej klauzuli Sąd przywołał treść do art. 3851 § 1 k.c. .Wskazał, iż kwestionowane postanowienie nie jest indywidualnie uzgodnione z konsumentem, a nadto nie dotyczy głównych świadczeń stron. Przewiduje ono bowiem warunek, pod jakim możliwe jest wstąpienie do umowy na miejsce kupującego innej osoby. Do rozstrzygnięcia, zdaniem Sądu, pozostała ocena, czy kwestionowane przez powoda postanowienie umowne kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Oceniając w tym świetle sporne postanowienie: „Wstąpienie do umowy na miejsce Kupującego innych osób jest dopuszczalne po uprzedniej zapłacie przez Kupującego na rzecz Spółki kary umownej w wysokości 3 % ceny netto określonej w pkt. 3.1.”, Sąd uznał, że stanowi ono niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 3851 § 1 w zw. z art. 3853 pkt 17 k.c. Sąd podzielił stanowisko zawarte w uzasadnieniu decyzji Prezesa UOKiK, że cesja jest ograniczona do sporządzenia stosownej umowy oraz uwzględnienia jej w księgowości

dewelopera, zatem jej koszty mieszczą się w dopuszczalnym ryzyku gospodarczym ciążącym na przedsiębiorcy i nie powinny być przerzucane na konsumentów. Dodać należy, że w niniejszym wypadku ustalenie tej opłaty procentowo, w drodze pewnego rodzaju ryczałtu, dodatkowo wskazuje, że opłata ustalona została dowolnie, w oderwaniu od rzeczywistych kosztów tej operacji. Pozwany nie przedstawił żadnych dowodów uzasadniających pobieranie opłaty w takiej wysokości. Sąd uznał ją za zbyt wysoką i prowadzącą do wzbogacenia się pozwanego, kosztem konsumentów. Jest to naruszenie równowagi stosunku zobowiązaniowego na niekorzyść konsumentów i rażąco narusza ich interesy, głównie ekonomiczne. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł na mocy art. 102 k.p.c., który stanowi, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o nieobciążanie go kosztami procesu, szczegółowo uzasadniając to sprzecznością z dobrymi obyczajami. Ponowny wniosek złożono na rozprawie, w uzasadnieniu podnosząc m.in., że powodowe stowarzyszenie szafując interesem konsumenta zrobiło sobie z tego rodzaju spraw źródło zarobkowania, o czym świadczy zwracanie się do przedsiębiorców z propozycją zawarcia ugody pod warunkiem zapłaty kosztów zastępstwa procesowego. Zwrócono również uwagę na niewielki stopień skomplikowania sprawy i znikomy nakład pracy pełnomocnika. Sąd wziął również pod uwagę, iż powód wytoczył pozwanemu kilka spraw z tego samego wzorca żądając w każdej sprawie zwrotu kosztów procesu. Sądowi z urzędu znana jest okoliczność, iż praktyka taka jest stosowana przez powodowe (...) również w sprawach wytaczanych przeciwko innym przedsiębiorcom. Świadczy to zdaniem Sądu, iż powód kieruje się celem zarobkowym a nie interesem konsumentów. W związku z tym Sąd uznał, że obciążenie pozwanego kosztami procesu byłoby w takiej sytuacji sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości i zasadami współżycia społecznego. Nie obejmowało to jednak obciążenia kosztami publikacji orzeczenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, które by musiał ponieść Skarb Państwa, co nie znalazło aprobaty Sądu w sytuacji, gdy pozwana stosowała abuzywną klauzulę przed wytoczeniem powództwa.

Apelację od tego orzeczenia wniosła pozwana. Zaskarżyła wyrok w całości. Zarzuciła naruszenie:

1/prawa procesowego, a to: a/art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i brak odrzucenia pozwu w sytuacji, gdy o to samo roszczenie sprawa jest w toku na skutek wcześniejszego wniesienia przez (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. odwołania od decyzji z dnia 19 lipca 2010 r. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (...) poprzez jego niewłaściwą interpretację, niezgodną z Dyrektywą Rady EWG 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE L z dnia 21 kwietnia 1993 r.) i w konsekwencji przyjęcie, iż stronie powodowej przysługuje w niniejszej sprawie legitymacja czynna;

2/błędne ustalenia faktyczne, dokonane z naruszeniem art. 230 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, polegające na ustaleniu, iż strona pozwana stosowała kwestionowaną klauzulę do dnia 25 maja 2010 r., podczas gdy w rzeczywistości zaprzestała jej stosowania już w maju 2009 r.;

3/prawa materialnego, a to przepisu art. 3851 § 1 k.c. poprzez niewłaściwą interpretację i w konsekwencji błędne przyjęcie jakoby postanowienie: „Wstąpienie do umowy na miejsce Kupującego innych osób jest dopuszczalne po uprzedniej zapłacie przez Kupującego na rzecz Spółki kary umownej w wysokości 3% ceny netto określonej w pkt. 3.1.” stanowić miało niedozwolone postanowienie umowne.

Mając na uwadze powyższe, wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i odrzucenie pozwu oraz zasądzenie od strony powodowej na rzecz strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od strony powodowej na rzecz strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania. Jednocześnie wniosła o dopuszczenie dowodu z umów przedwstępnych zawartych w dniach 18.05.2009, 20.05.2009, 27.05.2009, i 03.06.2009 na okoliczność zaprzestania przez stronę pozwaną stosowania kwestionowanej klauzuli w maju 2009 r.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje.

Apelacja jest zasadna, choć nie wszystkie jej zarzuty Sąd podziela. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, iż nie może odnieść skutku zarzut dotyczący naruszenia art. 199 §1 pkt.2 kpc już z tego powodu, iż wydane w wyniku jego rozpoznania postanowienie z dnia 30 grudnia 2011r. o odmowie odrzucenia pozwu stało się, wobec jego

niezaskarżenia, prawomocne. Nie może być ono zatem już przedmiotem kontroli Sadu Apelacyjnego z uwagi na treść art. 380 kpc a contrario. Już ubocznie należy wskazać, iż niniejsze postępowanie oraz postępowanie toczące się z odwołania pozwanego od decyzji Prezesa UOKiK-u z dnia 19 lipca 2010r., nr (...), wbrew argumentacji apelującej, charakteryzują się brakiem tożsamości stron i podstawy prawnej dochodzonych roszczeń, mimo pokrywających się w znacznym zakresie podstaw faktycznych tychże roszczeń.

Niezasadny okazał się również zarzut naruszenia art. 230 kpc i w konsekwencji dokonania błędnych ustaleń faktycznych, iż pozwana stosowała kwestionowaną klauzulę do 25maja 2010 r., podczas gdy zaprzestała jej stosowania już w maju 2009 r. Sąd Apelacyjny oddalił wnioski dowodowe pozwanej, zawarte w apelacji, zmierzające do wykazania tej ostatniej okoliczności, z uwagi na to, iż były one spóźnione /art. 381 kpc/. Natomiast wbrew twierdzeniom skarżącej brak było podstaw do przyjęcia, iż strona powodowa nie zaprzeczyła twierdzeniom pozwanej, iż zaprzestała ona stosowania wzorca w maju 2009 r., skoro w piśmie z dnia 4 stycznia 2011 r./data prezentaty- 17 stycznia 2011r- k 38/ wskazała, iż z odpowiedzi na pozew wynika, że pozwany faktycznie do dnia 25 maja 2010 r. posługiwał się sporną klauzulą umowną w obrocie z konsumentami. Dlatego też zarzut naruszenia art. 230 kpc okazał się bezzasadny. Natomiast rację miał Sąd I instancji, iż to na stronie pozwanej stosownie do treści art. 47939 k.p.c. w zw. art. 6 kc spoczywał ciężar wykazania, iż od zaniechania przez niego stosowania wzorca do chwili wniesienia pozwu upłynęło więcej niż 6 miesięcy. (...) temu obowiązkowi nie sprostała, albowiem złożyła jedynie odpis umowy z dnia 15 kwietnia 2010 r., nie złożyła w szczególności umów wcześniejszych, których treść mogłaby zaprzeczyć ustaleniu Prezesa zawartemu w sentencji decyzji/ sprzecznemu notabene z jednym ze zdań jej uzasadnienia/ str. 3 i str. 7 decyzji/. Dlatego też Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu I instancji, przyjmując je za własne z poniższym uzupełnieniem co do treści decyzji prezesa UOKiK-u nr (...) w zakresie traktującym o przedmiotowej klauzuli..

Niezasadny okazał się też zarzut naruszenia art. 47938 k.p.c. poprzez jego niewłaściwą wykładnię i w konsekwencji przyjęcie, iż stronie powodowej przysługuje legitymacja czynna w niniejszej sprawie, ale jedynie w zakresie legitymacji procesowej. W pierwszej kolejności należy zauważyć, iż przepis art. 47938 § 1k.p.c. statuuje legitymację czynną formalną/ procesową/ dla określonych w nim podmiotów, które są uprawnione do zainicjowania kontroli abstrakcyjnej danego wzorca. W tym znaczeniu powodowe (...) jako mające w swoich celach statutowych ochronę interesów konsumentów, ma formalne/pierwotne/ uprawnienie do wytoczenia powództwa o stwierdzenie abuzywności danej klauzuli.

Natomiast Sąd Apelacyjny uznał, iż doszło do naruszenia prawa materialnego w postaci art. 385¹§1 kc z niżej wskazanych przyczyn. Legitymacji procesowej w rozumieniu art. 47938 § 1 k.p.c. nie można, zdaniem Sądu Apelacyjnego, rozpatrywać oddzielnie od legitymacji materialnej, wynikającej z treści art. 385¹§1 kc i nast., dotyczących klauzul niedozwolonych. Wprawdzie spór o stwierdzenie abuzywności klauzuli ma charakter powództwa o ukształtowanie, nie jest to powództwo o ustalenie, brak więc jest podstaw do badania interesu prawnego w rozumieniu art. 189 kpc /por. Tadeusz Ereciński Kodeks postępowania cywilnego Komentarz, Część pierwsza, Postępowanie rozpoznawcze. Tom 2 Lexis Nexis Sp. zoo, Wyd. 3, str. 733/. Z istoty rozważanych przepisów kodeksu cywilnego wynika jednak, iż ich przedmiotem, ratio legis, innymi słowy podstawową wartością przez nie chronioną jest interes konsumenta, definiowany jako określone potrzeby konsumenta uznane przez ustawodawcę za godne ochrony/por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 13 lipca 2006 r.III SZP 3/06/, innymi słowy: interes konsumenta rozumiany jako zespół wartości podlegających ochronie przed nadużyciami ze strony sprzedawców lub dostawców, w szczególności przed jednostronnymi standardowymi umowami i niedozwolonym wyłączeniem z umów podstawowych praw"/por. preambuła dyrektywy Rady EWG 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r., której zasady znalazły odzwierciedlenie w rozważanych przepisach/. Ten interes konsumenta stanowi immanentną podstawę legitymacji materialnoprawnej w rozumieniu art.385¹ kc., tym samym niezbędną, niejako podstawową, przesłankę materialnoprawną do uwzględnienia powództwa obok innych przesłanek/ pozytywnych i negatywnych/ wymaganych wskazanym przepisem, przy założeniu istnienia legitymacji formalnej, procesowej organizacji społecznej, o której mowa w art. 47938 § 1k.p.c.. Pogląd ten koresponduje z brzmieniem preambuły i art. 7 cytowanej wyżej dyrektywy, która posiłkuje się pojęciem uzasadnionego interesu, istniejącego po stronie takiej organizacji, do działania w sprawie.

Prowadzi to w dalszym toku rozważań a contrario do konstatacji, iż brak takiego interesu konsumenta powoduje brak legitymacji materialnoprawnej po stronie danej organizacji/ (...)/ do wytoczenia powództwa w przedmiocie abstrakcyjnej kontroli wzorca w oparciu o treść art.47938 § 1k.p.c w zw. art.385¹§1 kc i nast. Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy zauważyć, iż kwestionowana klauzula stała się przedmiotem badania Prezes UOKiK-u , który w nieprawomocnej decyzji z dnia 19 lipca 2010 r. nr (...) uznał m.in. jej stosowanie we wzorcu umownym za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, uznając działanie takie za bezprawne i godzące w interesy konsumentów, zaznaczając iż postanowienie to zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone/ naruszenie art. 24 ust.1 i 2 pkt.1/ oraz stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 25 maja 2010r./ k -8 i nast/. Prezes powołał się na tzw. rozszerzoną prawomocność wyroku w stosunku do innych przedsiębiorców od momentu wpisania klauzuli do rejestru. Tym samym klauzula ta będzie przedmiotem dalszego badania w postępowaniu wszczętym na kanwie tej decyzji, od której powód złożył odwołanie/ k-31-32/. Interes konsumenta podlegać zatem będzie rozważeniu i ewentualnemu „zaspokojeniu” w powyższym postępowaniu, w którym dojdzie do analizy jego ewentualnego naruszenia i w dalszym toku określenia ostatecznych konsekwencji dla przedsiębiorcy z tego tytułu. Tym samym brak jest podstaw do przyjęcia istnienia, zasługującego na ochronę, interesu konsumentów w niniejszym postępowaniu, zakładającym abstrakcyjną, ponowną kontrolę tegoż samego wzorca. Nie występuje konieczność ochrony uprawnień obywateli, albowiem będzie ona miała miejsce w wyżej wskazanym postępowaniu. Innymi słowy interes konsumenta / uzasadniony interes w rozumieniu cytowanych przepisów unijnych/ uległ „wyczerpaniu” w powyższym postępowaniu i brak jest podstaw do przyjęcia jego istnienia w tymże procesie. Implikuje to w świetle wyżej wskazanych rozważań brak legitymacji czynnej materialnej powodowego (...) w rozumieniu art. 385¹§1 kc w zw. art. 47938 § 1 kpc do wytoczenia niniejszego powództwa. Należy zauważyć przy tym , iż powód posiłkując się przedmiotową decyzją nie wskazał przyczyn, dla których mimo wydania cytowanej decyzji/ z której jak się wydaje „przepisał” treść klauzuli, nie posiłkując się nawet treścią wzorca/ przesądzającej, nieprawomocnie, określone w niej kwestie - domaga się w istocie ponownej kontroli przedmiotowego wzorca pod kątem naruszenia art.385¹ kc. Niezrozumiałe jest również / w założeniu, iż nie chodzi jedynie o mnożenie kosztów procesu / wydzielanie kolejnych postanowień z przedmiotowej decyzji i wnoszenie odrębnych spraw, zmierzających do stwierdzenia ich abuzywności, w zakresie każdej z klauzul z osobna. Powyższe prowadzi do wniosku, iż powództwo wobec wskazanego braku legitymacji materialnej strony powodowej podlegało oddaleniu , co czyni bezprzedmiotowym rozważanie trzeciego z zarzutów apelacji w zakresie prawidłowości uznania przedmiotowego postanowienia za niedozwolone w rozumieniu art.385¹§1 kc. W związku z powyższym z mocy art. 386 §1 kpc w zw. art. 98 §1 i 3 kpc i art. 108 §1 kpc w zw. art. 98 §1 i 3 kpc/zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu - powód przegrał sprawę/ orzeczono jak w sentencji.